

65.9(4 UKP)305.143, 2
M36

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАФТИ І ГАЗУ**

МАЦЬКІВ РОМАНА ТАРАСІВНА

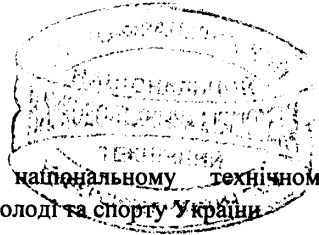
УДК 65.011.1(477):332.14

**УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ
НАФТОГАЗОВОГО КОМПЛЕКСУ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(нафтова і газова промисловість)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Івано-Франківськ – 2011

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Петренко Віктор Павлович,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу,
завідувач кафедри менеджменту і адміністрування

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Мартякова Олена Володимирівна,
Інститут економіки промисловості НАН України,
завідувач відділом проблем економічного регулювання
соціальних процесів на виробництві

кандидат економічних наук
Малик Ірина Петрівна,
Національний технічний університет України
“Київський політехнічний інститут”,
старший викладач кафедри менеджменту

Захист відбудеться 14 грудня 2011 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 20.052.06 в Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу за адресою: 76019, м. Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15, конференц-зал науково-технічної бібліотеки.

З дисертацією можна ознайомитись у науково-технічній бібліотеці Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу за адресою: 76019, м. Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15.

Автореферат розісланий “11” листопада 2011 р.

Вчений секретар спеціалізованої
вченої ради, к. е. н., доцент

Т.Я. Коцкулич

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасні трансформаційні процеси в економіці України, спрямовані на побудову соціально орієнтованої ринкової економіки європейського типу, зумовили необхідність відходу від практики державного патерналізму стосовно підприємств, що стало передумовою сприйняття підприємства не лише як господарюючого суб'єкта, а й як суспільного інституту. Відповідно, відбувається формування нового підходу до розуміння ролі підприємства у забезпеченні соціально-економічного зростання, яке має характеризуватись глибокими якісними перетвореннями задля реалізації завдань сталого розвитку. Тому при оцінюванні загальної ефективності та результативності діяльності підприємства поряд з економічними факторами її забезпечення все більшу роль відіграє соціально відповідальна поведінка.

Окрім того, процес глобалізації, властивий сучасній світовій економіці, вимагає внесення змін до існуючої практики управління українськими підприємствами, які б передбачали впровадження принципів, методів та інструментів соціальної відповідальності (СВ).

Практика реалізації концепції СВ в Україні вже є досить поширеною: понад півтори сотні компаній та підприємств приєднались до Глобального Договору ООН, за умовами якого СВ та нефінансова звітність є обов'язковими, однак, серед них немає жодної господарюючої структури нафтогазового комплексу.

В останні десятиліття як іноземні, так і українські науковці значну увагу приділяють удосконаленню категорій, принципів та умов реалізації соціальної відповідальності. Вагомий внесок у становлення та розвиток досліджень, пов'язаних із особливостями соціально відповідального підходу до ведення виробничої діяльності та управління нею зробили Беляєва І., Боуен Х. Р., Віндзор Д., Вінніков В., Девіс К., Друкер П., Керролл А., Сєряков А., Туркін С., Фрімен Е. Р., Шихвердієв А. та інші. В Україні аналогічними питаннями займаються Андрущенко А., Беляєв О., Білоус О., Воробей В., Геєць В., Гончарук Л., Данилишин Б., Єгорова В., Краплич Р., Лукінов І., Малік І., Мартякова О., Мельник С., Родіонов О., Сингаївська А., Скїтаєв Д., Смерічевська С. та інші, публікації яких із зазначеної проблематики представлені як у наукових, так і в ділових виданнях.

Не зважаючи на досить велику кількість наукових праць, в руслі сучасних наукових надбань потребують подальших досліджень проблеми, пов'язані з розробкою механізму управління СВ окремих підприємств перед місцевими громадами, на території яких вони функціонують, оскільки існуючі дослідження спрямовані на вивчення управління переважно внутрішньою сферою СВ.

Необхідність розв'язання окреслених проблем з урахуванням специфіки функціонування підприємств нафтогазового комплексу зумовлює актуальність та доцільність дослідження і розробки рекомендацій щодо особливостей, форм та моделі СВ цих підприємств.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу за напрямком наукових

досліджень держбюджетної міжкафедральної тематики факультету управління галузевим і регіональним економічним розвитком Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу “Теорія і практика управління соціально-економічними процесами в галузевих і регіональних суспільних системах” (номер державної реєстрації 0109U008787). Автором розроблено систему управління соціальною відповідальністю нафтогазових підприємств перед місцевими громадами, а також рекомендації щодо визначення рівня їх СВ та складання і поширення нефінансової звітності.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розвиток теоретичних і методичних положень, а також розробка практичних рекомендацій з формування системи управління соціальною відповідальністю підприємств нафтогазового комплексу перед місцевими громадами.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність розв’язання таких основних завдань:

- уточнити зміст та суть категорій “соціальна відповідальність” та “соціальні інвестиції” з позицій їх застосування відокремленими структурними підрозділами трансрегіональних господарюючих структур (ТРГС) нафтогазового комплексу;

- удосконалити методiku оцінки рівня соціальної відповідальності підприємств нафтогазового комплексу;

- встановити особливості функціонування підприємств нафтогазового комплексу та з їх врахуванням оцінити рівень соціальної відповідальності зазначених підприємств;

- удосконалити механізми взаємодії між підприємствами – відокремленими структурними підрозділами ТРГС, головними компаніями та органами державного управління, місцевого самоврядування та іншими представниками місцевих громад;

- розробити концептуальні підходи до системи управління соціальною відповідальністю відокремлених структурних підрозділів ТРГС перед місцевими громадами;

- розробити рекомендації щодо формування нефінансової звітності та підготовки відповідних фахівців як важливих умов успішної реалізації концепції соціальної відповідальності підприємств.

Об’єктом дослідження є процеси управління соціальною відповідальністю підприємств в сучасних умовах господарювання.

Предметом дослідження є теоретично-методичні та практичні положення, механізми управління соціальною відповідальністю підприємств нафтогазового комплексу.

Методи дослідження. Теоретичним підґрунтям і методологічною базою дисертаційного дослідження є фундаментальні положення економічної науки, напрацювання вітчизняних та іноземних вчених, що стосуються теоретичних і практичних аспектів управління соціальною відповідальністю підприємств та організацій, методичних підходів до оцінки її рівня.

Інформаційно-аналітичною базою дослідження послужили Конституція України, Закони України, Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України та інші нормативно-правові акти України, статистичні дані Державного комітету статистики України та Головного управління статистики в Івано-Франківській області, Івано-Франківської обласної державної адміністрації, положення і матеріали внутрішньої

звітності нафтогазових підприємств, офіційні дані про результати діяльності підприємств нафтогазового комплексу України, публікації зарубіжних і вітчизняних науковців у періодичних виданнях, матеріали науково-практичних конференцій, Інтернет-публікацій, аналітичні розрахунки автора.

При виконанні наукового дослідження використано методи аналізу, синтезу, логічного та історичного узагальнення – при визначенні теоретико-методичних основ розвитку і становлення концепції соціальної відповідальності, а також стратегічного аналізу і синергічного підходу – при розробці механізму управління соціальною відповідальністю підприємства; індуктивний і дедуктивний методи, системний підхід при дослідженні змісту та сутності категорій “соціальна відповідальність”, “соціальні інвестиції”, здійсненні відповідних класифікацій, вдосконаленні методики оцінки рівня корпоративної соціальної відповідальності; методи порівняння та групувань, економіко-статистичні методи для оцінювання рівня соціальної відповідальності нафтогазових підприємств; SWOT-аналізу для оцінки можливостей та перешкод у реалізації концепції соціальної відповідальності; графічний метод для візуалізації результатів дослідження, їх узагальнень.

Наукова новизна одержаних результатів. У дисертаційній роботі обґрунтовано теоретичні положення та практичні рекомендації щодо управління соціальною відповідальністю підприємств нафтогазового комплексу. Основні результати роботи, які містять наукову новизну та виносяться на захист, полягають у такому:

вперше:

- розроблено систему управління соціальною відповідальністю нафтогазових підприємств перед місцевими громадами, особливість якої полягає в тому, що вона ґрунтується на таких умовах взаємодії тріади “компанія (ТРГС) – підприємство – місцева громада”, які дозволяють досягти гармонізації інтересів всіх вищезазначених сторін у процесі управління соціальною відповідальністю, а також яка враховує особливості функціонування підприємств та організацій – відокремлених структурних підрозділів ТРГС;

удосконалено:

- методичний підхід до визначення рівня соціальної відповідальності підприємств, який, на відміну від існуючих, базується на розрахунку часткових та інтегрального показників із врахуванням значимості окремих ознак соціально відповідальної діяльності господарюючого суб’єкта;

- механізм управління соціальною відповідальністю підприємств, що діють у складі трансрегіональних господарюючих структур, перед місцевими громадами, розробка і реалізація якого має відбуватись на засадах соціального діалогу із залученням широкого кола стейкхолдерів, що дозволяє встановити спільні цілі стратегічного розвитку як підприємств, так і адміністративно-територіальних одиниць;

отримали подальший розвиток:

- формулювання та інтерпретація дефініцій “соціальна відповідальність” та “соціальні інвестиції”, що дозволяє встановити особливості застосування визначених категорій до діяльності підприємств, які функціонують без статусу юридичної особи, у складі ТРГС;

- інструментарій нефінансової соціальної звітності, який, на відміну від існуючих, реалізується підприємствами в межах системи зворотного зв'язку із місцевими громадами та передбачає першочергове поширення соціального звіту підприємства серед його стейкхолдерів;

- інструменти дослідження та оцінки рівня соціальної відповідальності підприємств нафтогазового комплексу, що дозволило ідентифікувати проблеми у сфері екологічної політики і ресурсозбереження та відповідальності перед місцевими громадами.

Практичне значення одержаних результатів. Запропонована система і механізм управління СВ підприємств перед місцевими громадами може використовуватися в практиці реалізації концепції СВ на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях з метою вдосконалення цього процесу із врахуванням особливостей господарювання територіально розосереджених підприємств в різногалузевих холдингах. Це дозволило сформулювати усталене бачення ролі підприємств загалом, та господарюючих суб'єктів нафтогазової промисловості, зокрема, у побудові соціально-орієнтованої, розвинутої, інвестиційно-привабливої національної економіки України.

Результати дослідження мають прикладний характер та знайшли практичне застосування у ДАТ “Чорноморнафтогаз” (довідка про впровадження № 01-32/2930 від 09.06.2011 р.), ДК “Укртрансгаз” (№ 2586/30-019 від 19.05.2011 р.), УМГ “Прикарпаттрансгаз” (№ 1918/07-01 від 25.05.2011 р.), НДПІ ПАТ “Укрнафта” (№ 01-17/2336 від 27.05.2011 р.).

Основні положення дисертаційного дослідження також використані в навчальному процесі Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу при викладанні дисциплін “Основи підприємництва”, “Корпоративне управління”, “Стратегічне управління”, “Управління змінами”, “Управління конкурентоспроможністю” для студентів спеціальності 6.030601 – Менеджмент, а також при викладанні дисципліни “Менеджмент організацій” для магістрів спеціальності “Державна служба” (№ 29-40 від 10.06.2011).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, викладені у дисертаційній роботі, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використані лише ті ідеї та положення, які належать здобувачеві.

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження та основні положення дисертаційної роботи апробовано на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: “Теорія і практика стратегічного управління розвитком регіональних суспільних систем” (м. Івано-Франківськ, 6-8 грудня 2007 р.), “Соціально-економічні, політичні та культурні оцінки і прогнози на рубежі двох тисячоліть” (м. Тернопіль, 16 квітня 2008 р.), “Міжнародний бізнес та менеджмент: проблеми та перспективи в умовах глобалізації (м. Тернопіль, 22-24 жовтня 2008 р.), “Розвиток наукових досліджень’ 2008” (м. Полтава, 24-26 листопада 2008 р.), “Теорія і практика стратегічного управління розвитком регіональних суспільних систем” (м. Яремче, 26-27 листопада 2009 р.), “Актуальні проблеми економіки та менеджменту: теоретичні і практичні аспекти” (м. Хмельницький, 3-5 червня, 2010 р.), “Економіка і управління в умовах глобалізації” (м. Донецьк, 1-7 грудня 2010 р.); “Виклики та потреби бізнесу ХХІ століття” (м. Київ, 24 березня 2011 р.).

Публікації. Основні результати дослідження опубліковані у 14 наукових працях загальним обсягом 5,0 друк. арк., з них особисто автору належить 4,8 друк. арк. У фахових виданнях надруковано 5 наукових статей, з яких 3 одноосібних.

Обсяг і структура дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, додатків і списку використаних джерел. Основний зміст дисертації викладено на 165 сторінках друкованого тексту, який містить 19 рисунків (з яких 8 займають 8 повних сторінок) і 14 таблиць (з яких 6 займають 9 повних сторінок). Список використаних джерел містить 195 найменувань, які викладено на 21 сторінці, а 7 додатків – на 35 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У першому розділі “Соціальна відповідальність підприємств: аналіз теоретичних та науково-методичних засад” проаналізовано суть та зміст теоретико-категоріального апарату, особливості його застосування, а також основні принципи соціальної відповідальності, досліджено процес еволюції форм соціальної відповідальності та здійснено класифікацію їх властивостей, проведено аналіз та систематизацію стимулів і перешкод у реалізації концепції соціальної відповідальності, а також сформульовано основні методичні рекомендації щодо управління СВ підприємств.

Аналіз сучасної наукової літератури дозволив зробити висновок про дослідження соціальної відповідальності у різних аспектах: від СВ менеджера до СВ – як передумови сталого розвитку та складової процесу глобалізації. Попри те, що формування даної концепції почалось ще у 50-ті роки ХХ ст., єдиного підходу до визначення дефініції “соціальна відповідальність” ще не відбулось. У зв’язку з цим, враховуючи встановлені у дисертаційній роботі особливості функціонування підприємств нафтогазового комплексу, які полягають в тому, що зазначені господарюючі структури є територіально розосереджені, діють без статусу юридичної особи, але зазвичай є частиною товариства чи компанії – трансрегіональної господарюючої структури, запропоновано розуміти під соціальною відповідальністю ТРГС спосіб управління бізнес-процесами на мікро-, мезо- та макрорівні, що передбачає прийняття у поточному періоді таких тактичних та стратегічних управлінських рішень, які впливають на розвиток сучасних і наступних соціальних та економічних систем, з метою створення умов для виконання довгострокових зобов’язань щодо покращення якості життя власних працівників та їх родин, сприяння сталому розвитку місцевих громад і суспільства загалом, забезпечення загального позитивного впливу на процеси суспільного розвитку.

Дослідження характерних ознак моделей соціальної відповідальності дозволило прийти до висновку, що для успішної реалізації зазначеної концепції нафтогазовими підприємствами – структурними підрозділами ТРГС перед місцевими громадами, найприйнятнішою є європейська модель, оскільки вона передбачає співпрацю із представницькими органами заінтересованих осіб та обов’язкове економічне обґрунтування соціальних ініціатив і їх інтеграцію у стратегію розвитку підприємства.

Аналіз еволюції інструментів реалізації концепції СВ та здійснена класифікація властивостей, які притаманні різним формам СВ, дали можливість зазначити, що нові форми (соціальні інвестиції) існують поряд з історично першими (благодійність і меценатство). Разом з тим встановлено, що вибір еволюційно нових форм СВ є ускладненим через формування підприємствами стратегічних цілей свого розвитку без врахування відповідальності і ролі у соціальному розвитку держави. Тому доведено, що на сьогодні одним із основних завдань, яке стоїть перед власниками та топ-менеджерами ТРГС, є усвідомлення того, що ні економічне зростання ТРГС (в тому числі і нафтогазової промисловості), ні сталий розвиток території розташування їх підприємств не можливі без ефективної співпраці керівництва підприємств, ТРГС та представників місцевих громад, що знаходяться у зоні їх стратегічного господарювання, яка може реалізуватися через поєднання сучасних форм соціальної відповідальності та зумовлюватиме виникнення синергічного ефекту. Базуючись на цих аргументах та єдиному теоретичному підґрунті концепції соціальної відповідальності та сталого розвитку, вважаємо взаємозалежність, зображену на рис. 1, справедливою, прогресивною і необхідною.

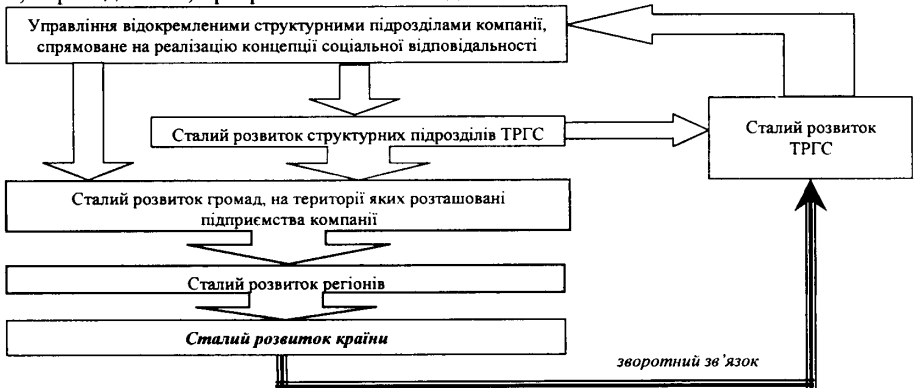

Рис. 1 Взаємозалежність умов сталого розвитку

Дослідження стимулів до соціально відповідальної поведінки підприємств показує, що для підприємств нафтогазового комплексу, які входять у склад ТРГС, важливими є такі значні переваги, можливість отримання яких забезпечується внаслідок реалізації відповідної поведінки перед місцевими громадами:

1) соціально відповідальна діяльність підприємств сприятиме зростанню доходів та розширенню ринків, що забезпечить багатовекторний економічний розвиток місцевості. Оскільки, підприємства та організації НАК “Нафтогаз” функціонують в регіонах, де також успішно розвивається оздоровчо-рекреаційний комплекс та туризм (Прикарпаття, Карпати, узбережжя Чорного та Азовського морів), то, на нашу думку, одним із напрямків соціальної відповідальності могли б бути соціальні інвестиції саме в цей сектор економічної діяльності;

2) покращення екологічності технологічних процесів, які є на підприємствах НАК “Нафтогаз України”, дозволить спростити доступ до світових ринків капіталів. З одного

боку, члени громад, на території яких є родовища нафти і газу, всіма доступними їм засобами намагаються перешкодити розширенню діяльності компанії, оскільки це має для них важкі екологічні наслідки; а, з іншого – іноземні інвестори, міжнародні фінансові інституції надають важливого значення питанням соціальної відповідальності та реалізації концепції сталого розвитку, що підвищує шанси компанії на отримання відносно дешевих кредитних ресурсів для розвитку бізнесу чи залучення інвестицій.

Аналіз досліджень науковців та результатів опитування підприємців показав, що серед найвагоміших факторів, що стримують підприємства від комплексної, систематичної реалізації програм соціальної відповідальності загалом, та перед місцевими громадами зокрема, є відсутність сприятливого законодавства, яке б регулювало проведення заходів із СВ, брак фінансів, неможливість контролю цільового використання коштів, відсутність необхідної інформації стосовно соціальних проблем території тощо.

Для забезпечення можливості отримання вказаних переваг та зменшення впливу стримуючих факторів автором розроблено рекомендації щодо управління соціальною відповідальністю підприємств перед місцевими громадами, яке повинно базуватись на стратегічних підходах та застосовувати такі інструменти, які дозволять досягти спільних цілей розвитку господарюючих структур та територіальних громад.

У другому розділі “**Стан та оцінка соціальної відповідальності підприємств нафтогазового комплексу**” здійснено аналіз стану та структури соціально-економічної діяльності, а також проведено оцінку рівня соціальної відповідальності підприємств нафтогазового комплексу Івано-Франківщини, на основі чого доведено, що саме соціальні інвестиції є ключовою формою соціальної відповідальності підприємств перед місцевими громадами.

Аналіз соціально-економічної та господарської діяльності підприємств нафтогазового комплексу – структурних підрозділів ТРГС показав, що крім забезпечення промислового розвитку, вони реалізують економічну і правову соціальну відповідальність (тобто, СВ базового рівня, відповідно до моделі А. Керролла), а також частково сприяють функціонуванню соціальної інфраструктури регіону. Нафтогазові підприємства забезпечують значною мірою наповнення місцевих бюджетів, а також здійснюють виплату благодійної допомоги та інших соціальних платежів представникам місцевих громад.

Оцінку рівня соціальної відповідальності підприємств нафтогазового комплексу здійснено із використанням вдосконаленої методики розрахунку кількісних та якісних індексів соціальних інвестицій.

Такі кількісні показники, як індекс соціальних інвестицій на одного працівника, частка соціальних інвестицій в загальній виручці від реалізації продукції (сумарному обсязі продажу) та частка соціальних інвестицій у величині прибутку до оподаткування, запропоновано розраховувати окремо для внутрішньої та зовнішньої сфер соціальної відповідальності підприємств. Представниками внутрішньої сфери соціальної відповідальності структурних підрозділів ТРГС можна вважати в основному працівників, оскільки вони переважно є і членами місцевих громад (на відміну від акціонерів). При визначенні рівня соціальної відповідальності перед заінтересованими особами зовнішньої сфери виплати будуть представлені

благодійною допомогою громаді, соціальною допомогою колишнім працівникам, пенсіонерам, членам їх сімей тощо.

Якісні індекси соціальних інвестицій, на відміну від кількісних, призначені для оцінки комплексності й повноти такого явища, як соціальна відповідальність. Основою для їх розрахунку є наявність (повна або часткова) чи відсутність фактів соціально відповідальної поведінки господарюючої структури-респондента у певній сфері. Якісну оцінку рівня СВ та розрахунок часткових якісних індексів СВ підприємств нафтогазового комплексу доцільно проводити за такими напрямками: 1) інституційне оформлення соціальної політики, яке передбачає облік за такими позиціями: наявність спеціального підрозділу, відповідального за реалізацію соціальних програм компанії (організаційна складова соціальної політики), наявність колективного договору, як нормативної основи соціальної політики; 2) розвиток персоналу підприємств компанії та створення гідних умов праці; 3) екологічна політика і ресурсозбереження; 4) підтримка сумлінної ділової практики; 5) розвиток місцевих громад. З нашої точки зору, саме такі напрямки інвестиційних витрат формують різновекторну соціальну політику суб'єкта господарювання, оскільки концентрація соціальних інвестицій на одному або двох напрямках стає причиною диспропорції у розвитку всієї соціально-економічної системи.

Інформацію про наявність або відсутність кожної із запропонованих ознак узагальнює єдиний інтегральний показник – загальний якісний індекс соціальних інвестицій, який вказує на рівень комплексності соціально відповідальної діяльності підприємства (організації) і розраховується на основі значень часткових якісних індексів із врахуванням їх значимості для діяльності відповідного підприємства.

Як часткові, так й інтегральний якісний індекс соціальних інвестицій можуть набувати значень від 0 до 1. При цьому, порівняння значень часткових індексів для різних груп ознак дає змогу виявити відповідні “вузькі місця”, тобто ті, що представляють для підприємства найбільшу проблему. Призначення інтегрального індексу соціальних інвестицій є подвійним: по-перше – розраховані на основі результатів опитування працівників та експертів вагові коефіцієнти свідчать не лише про значимість окремої групи показників для соціальної діяльності підприємства, а й про рівень ознайомлення працівників підприємства із принципами СВ; по-друге, порівняння індексів для різних підприємств дає змогу виявити лідерів і аутсайдерів за показником комплексності організації процесу соціального інвестування.

Розраховані значення інтегрального якісного індексу соціальних інвестицій, представлені в табл. 1, дають можливість стверджувати, що реалізація соціальної відповідальності нафтогазовими підприємствами характеризується середнім рівнем. Часткові якісні індекси соціальних інвестицій засвідчують проблеми реалізації СВ в екологічній сфері та перед місцевими громадами.

Узагальнення проведеного аналізу дозволило прийти до висновку, що реалізація концепції СВ підприємств, які входять у склад товариств та компаній НАК “Нафтогаз України”, має ряд недоліків:

- несистематичний, фрагментарний, часом декларативний характер;
- вибір компонентів СВ для реалізації відбувається дещо централізовано (в обласних центрах), а не безпосередньо разом з органами управління громадами, на території яких функціонують структурні підрозділи ТРГС;

Таблиця 1

Інтегральний якісний індекс соціальних інвестицій

Підприємство (організація)	Рівень соціальної відповідальності				
	НЕЗАДОВІЛЬНИЙ <i>0,0-0,2</i>	НИЗЬКИЙ <i>0,21-0,37</i>	СЕРЕДНІЙ <i>0,38-0,64</i>	ЗАДОВІЛЬНИЙ <i>0,65-0,8</i>	ВИСОКИЙ <i>0,81-1</i>
НГВУ “Долина- нафтогаз”	▶0,577◀				
НГВУ “Надвірна- Нафтогаз”	▶0,584◀				
УМГ Прикарпат- трансгаз	▶0,480◀				
НДПІ ВАТ “Укрнафта”	▶0,511◀				

- реалізація концепції СВ лише у місці розташування головного офісу (чи центру) компанії без врахування потреб місцевих громад та наслідків діяльності на інших територіях функціонування їхніх підприємств;

- соціальна відповідальність реалізується, в основному, у формі благодійної допомоги;

- заходи у рамках СВ спрямовані, головним чином, на вирішення поточних проблем (наприклад, пов'язаних із ремонтом інфраструктурних закладів тощо);

- фінансові транзакції безпосередньо не забезпечують реалізацію стратегічних програм соціально-економічного розвитку громад;

- практично відсутні заходи СВ, спрямовані на ліквідацію та запобігання негативному впливу на навколишнє середовище;

- заходи СВ ніяк не сприяють досягненню стратегічних цілей як підприємства, так і компанії;

- низький рівень поінформованості громадськості про заходи, які здійснюються, що, з одного боку, заважає формуванню позитивного іміджу ТРГС в суспільстві, а, з іншого – іноді призводить до нецільового використання виділених засобів, що не відповідає ряду основних принципів СВ – підзвітність, прозорість, етична поведінка, врахування інтересів заінтересованих сторін.

Узагальнення напрацювань зарубіжних науковців дозволяє стверджувати, що досягнення мети соціального інвестування є особливо важливим не лише для об'єктів, а й для суб'єктів інвестування, оскільки крім отримання значного соціального ефекту (наприклад, покращення добробуту місцевої громади), це підвищує їх інвестиційну привабливість, тобто є передумовою сталого розвитку. Тому, соціальними інвестиціями слід вважати фінансові активи, що виділяються централізовано головною компанією, а також матеріальні, технологічні, управлінські та інші ресурси, що спрямовуються за узгодженим рішенням керівництва підрозділів ТРГС на реалізацію соціальних програм, розроблених із врахуванням інтересів як відокремлених структурних підрозділів ТРГС, так і головної компанії, а також внутрішніх і зовнішніх заінтересованих сторін у припущенні, що в стратегічному відношенні компанія отримує певний соціальний та економічний ефект.

Порівняння характерних ознак соціальних інвестицій, які здійснюються нафтогазовими підприємствами, із тими, які мають бути їм притаманні, відповідно до

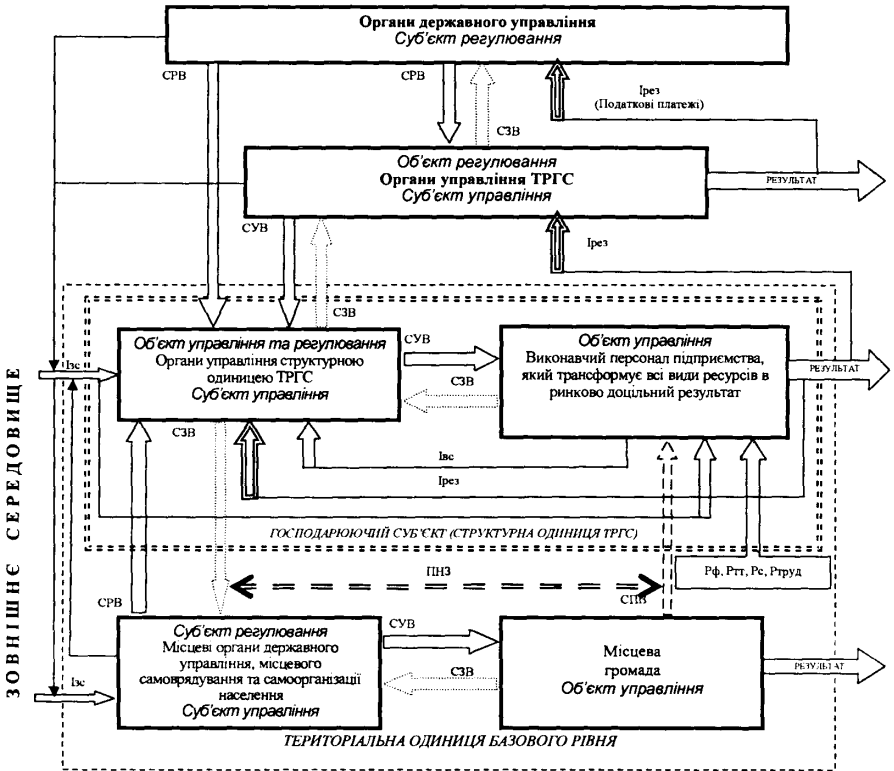
запропонованого підходу, виявило значні невідповідності. Це зумовлює необхідність розробки такого механізму реалізації концепції СВ підприємств, який би дозволив уникнути перелічених вище недоліків та невідповідностей.

Третій розділ **“Формування системи управління соціальною відповідальністю підприємств нафтогазового комплексу”** присвячено розробці системи управління соціальною відповідальністю підприємства, в основу якої покладено концептуальну схему взаємодії відокремлених структурних підрозділів ТРГС з місцевими громадами. Для реалізації системи запропоновано відповідний механізм управління і рекомендації щодо використання інструментарію нефінансової звітності.

Підприємства та організації паливно-енергетичного комплексу – структурні підрозділи ТРГС – є відкритими системами, тому вони зазнають управлінських та регуляторних впливів з різних рівнів управління: від головної компанії (СУВ_{ТРГС}), безпосередньо на рівні даного суб'єкта господарювання (СУВ_{ГС}), а також від органів державної влади (СРВ_{ОДВ}) і місцевого самоврядування (СРВ_{ОМС}). Для забезпечення якісного управління такими соціально-економічними системами запропоновано підхід, який враховує можливі зовнішні впливи на стан кожної окремої підсистеми. Основою його формування є соціальне партнерство на основі участі трьох сторін, оскільки врівноваження взаємовідносин є необхідною передумовою створення соціально орієнтованої економіки. Концептуальна схема взаємовідносин основних учасників процесу реалізації СВ, побудована із врахуванням зазначених умов, зображена на рис. 2.

У представленій схемі взаємозв'язків об'єкт управління (ОУ) трансформує комплекс наявних та залучених в систему із зовнішнього середовища ресурсів у кінцевий результат завдяки згенерованому суб'єктом управління (СУ) комплексу управлінських рішень (СУВ_{ГС}), що доводиться до ОУ. Формування СУВ_{ГС} відбувається на основі узагальнення інформації про внутрішнє та зовнішнє середовище, а також СРВ_{ОДВ}, СРВ_{ОМС} і СУВ_{ТРГС}.

В свою чергу, СРВ_{ОМС} повинна формуватись на основі інформації, яка надходить від підприємства через систему зворотних впливів (СЗВ). Важливо, щоб реалізація регуляторного впливу відбувалась із врахуванням системи зворотного зв'язку, оскільки однією з найбільших перешкод у реалізації соціальної відповідальності, яку відзначають підприємства, є несприяття такої діяльності з боку органів влади. При цьому, СЗВ формується на основі інформації про зовнішнє та внутрішнє середовище, а також повинна містити інформацію про соціально відповідальну поведінку підприємства, яка має поширюватись через нефінансову звітність, і має враховувати можливість виникнення і впливу на комплекс СУ–ОУ так званих протестних впливів (СПВ) – можливих впливових акцій протестного характеру місцевих громад у вигляді перешкоджання виробничій діяльності, заборони використання об'єктів локальної інфраструктури тощо, який через СПВ буде доведено до керівництва територіальної складової ТРГС. Відповідно, сила протестного впливу зростає, якщо місцева громада втрачає можливість реалізувати свої конституційні права щодо використання власних ресурсів і не отримує рівноцінної компенсації (або інформації про обсяги цієї компенсації). Наслідком такої ситуації стає погіршення результатів діяльності локальних складових ТРГС, а, відповідно, і ТРГС загалом.

- ОУ - об'єкт управління;
 - СУ - суб'єкт управління;
 - Ізс - вхідний потік інформації про стан зовнішнього середовища;
 - Івс - потік інформації про внутрішнє середовище системи і її підсистем;
 - Рф - фінансові ресурси;
 - Рс - сировинні ресурси;
 - Ртруд - трудові ресурси;
- SRB - система регуляторного впливу;
 - СУВ - система управлінського впливу;
 - СЗВ - система зворотного впливу;
 - СПВ - система протестного впливу;
 - ПНЗ - причинно-наслідковий зв'язок;
 - Ірез - потік інформації про результат діяльності системи і її підсистем;
 - Ртт - техніко-технологічні ресурси

Рис. 2 Концептуальна схема взаємодії територіально розосереджених підприємств ТРГС з керівними органами державного управління і місцевих громад

Тому, у процесі формування СУВ_{ТРГС} менеджерам необхідно враховувати інформацію, яка надходить через СЗВ від структурних одиниць, оскільки прямий зв'язок між органами управління ТРГС та органами державного управління і місцевого самоврядування в місцях дислокації територіально відокремлених виробничих одиниць на сьогодні в більшості випадків або відсутній, або функціонує незадовільно. Врахування інтересів місцевих громад можливе саме через реалізацію концепції соціальної

відповідальності, яка представлена наявністю зворотного зв'язку між органами управління підприємств та органами місцевого самоврядування. У свою чергу, між СПВ та існуванням зазначеного зворотного зв'язку існує причинно-наслідкова залежність: реалізація програм соціальної відповідальності призводить до зменшення (або, у кращому випадку, повного зникнення) протестного впливу на господарюючу структуру і навпаки.

Низка науковців інтерпретують соціальну відповідальність як ліквідацію суперечностей в інтересах стейкхолдерів та підприємств, що реалізується через перерозподіл ресурсів між стороною, у якої вони накопичилися і яка є у вигірній ситуації, та іншою, яка буде користуватися частиною виграшу першої. Такий підхід до реалізації концепції СВ для підприємств та організацій, які входять до складу ТРГС НАК “Нафтогаз України”, є проблематичним, оскільки вони самостійно не розпоряджаються отриманими результатами діяльності. Також, для самої компанії заінтересованість у стейкхолдерах зростає в міру збільшення їх впливу на вищі ієрархічні рівні організаційної структури. Відповідно, оскільки вплив на діяльність компанії такої групи стейкхолдерів, як окремі місцеві громади, на території яких функціонують підприємства, є опосередкованим, то і враховувати їх інтереси часто не вважають за необхідне. Виходячи з цього, особливо важливого значення для ефективного функціонування підприємства, а, відповідно, і всієї ТРГС, набуває система зв'язків між органами управління компанією та відокремленими господарюючими структурами, через яку повинна узгоджуватись інформація про стратегію соціальної відповідальності підприємства.

Доведено, що реалізація соціальної відповідальності, як елемента загальної стратегії розвитку підприємства, дозволить досягти поставлених завдань. З цією метою автором розроблено рекомендації щодо реалізації стратегії СВ через механізм управління, який зображено на рис. 3.

Управління соціальною відповідальністю підприємства перед місцевою громадою характеризується наступними властивостями: 1) в основі формування стратегії соціальної відповідальності лежить соціальний діалог широкого формату учасників, метою якого є виявлення та ідентифікація потреб та інтересів стейкхолдерів, їх ранжування (вибір пріоритетів), пошук взаємовигідних рішень; 2) такі шляхи взаємодії, які передбачають високий потенціал взаємної довіри та допомоги; 3) безперервність та системний характер процесу управління.

Розробка стратегії СВ на основі соціального діалогу дає можливість підприємству будувати відносини зі стейкхолдерами таким чином, щоб вони були одним із джерел його конкурентних переваг. Цього можна досягти лише при ретельному та регулярному відстеженні потреб та очікувань заінтересованих осіб.

Запропонований механізм управління соціальною відповідальністю підприємств нафтогазового комплексу, на відміну від існуючих, характеризується такими особливостями: 1) управління соціальною відповідальністю відбувається на різних ієрархічних рівнях: планування – на рівні ТРГС і реалізується через доведення до структурних підрозділів відповідних нормативних документів (наприклад, галузевого стандарту “Управління соціальною відповідальністю”, проект якого запропоновано в дисертаційній роботі) та інших відповідних розпоряджень; а організація, мотивація та

частково контроль – на рівні підприємств; 2) стратегічні цілі та часові горизонти розробки та реалізації проектів чи програм соціальної відповідальності відповідають аналогічним властивостям стратегій розвитку місцевих громад; 3) на основі комплексного підходу встановлено, що соціально відповідальна діяльність підприємств нафтогазового комплексу не пов'язана з основними напрямками їх функціонування. Тому необхідним є обґрунтування поточних цілей з використанням проектного підходу, що передбачає планування частки ресурсів (фінансових, людських, капітальних тощо), необхідних для реалізації проекту, терміну проекту, виконавців проекту, формування системи базових індикаторів моніторингу і відповідальних за контроль виконання проектів чи програм.

Рис. 3 Механізм управління соціальною відповідальністю підприємств – структурних підрозділів ТРГС перед місцевою громадою

Управління соціальною відповідальністю підприємств перед місцевими громадами запропоновано організувати за наступною послідовністю етапів: 1) підготовчо-організаційний, на якому відбувається обґрунтування підстав та мети розробки стратегії соціальної відповідальності підприємства, формування та організація робочої групи; 2) інформаційно-аналітичний етап, реалізуючи який постійнодіюча робоча група, створена за принципом віяля із широкого кола учасників, здійснює оцінку потреб підприємства, що дозволяє встановити його сильні і слабкі сторони, та потреб громади, що, відповідно, виявляє сприятливі можливості та загрози; 3) встановлення спільних цілей; 4) розробки проектів та програм – відбувається вибір способу регламентації спільних дій, встановлення часового горизонту, формування стратегічного набору, вибір та формування системи показників оцінки результатів; 5) етап реалізації стратегії соціальної

відповідальності; 6) етап формування нефінансової звітності – передбачає визначення відповідальних за формування звіту, вибір стандарту звітності, безпосередньо формування звіту, верифікація нефінансового звіту, поширення нефінансового звіту; 7) етап контролінгу – є заключним і на цьому етапі відбувається визначення фактичних результатів реалізації програм (проектів) та порівняння очікуваних і фактичних результатів. При цьому необхідно враховувати особливості діяльності підприємства, розвитку громади, етап розвитку моделі соціальної відповідальності підприємства тощо.

У дисертаційній роботі автором доведено, що саме у процесі підготовки нефінансового звіту підприємство отримує можливість проаналізувати власну стратегію, провести об'єктивну оцінку впливу економічних, виробничих і соціальних факторів на результати діяльності, визначити роль підприємства у соціально-економічному розвитку громади. При правильній організації процесу нефінансового звітування та вмілому використанні його результату, звіт може стати дієвим інструментом стратегічного управління діяльністю підприємства.

Виходячи із означених переваг, в роботі викладені рекомендації із підготовки та поширення нефінансового звіту, які розроблені на основі положень GRI. Водночас наголошено на доцільності врахування галузевих особливостей функціонування підприємств нафтогазового комплексу, а також того, що звіт буде розроблятися на рівні підприємства і поширюватись серед його стейкхолдерів. Ця особливість дещо спрощує структуру та підходи до соціального звітування. Встановлено, що соціальний нефінансовий звіт, який розробляється на рівні структурного підрозділу ТРГС, має подвійне призначення: по-перше, служить для поширення інформації про результати соціальної діяльності підприємства на рівні його стейкхолдерів; по-друге, є первинним документом для формування нефінансового звіту компанії, у структуру якої воно входить.

Ефективна реалізація запропонованих заходів можлива за умов наявності у відповідальних менеджерів та виконавців відповідних знань та навиків. Фахівці та практики із КСВ вважають, що менеджери повинні володіти рядом особливих знань та якостей. Доведено, що для їх набуття доцільною є організація навчання на базі Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу шляхом запровадження курсу “Соціальна відповідальність” для бакалаврів та магістрів, а також при проведенні курсів підвищення кваліфікації.

Також, у дисертаційній роботі рекомендовано розглянути можливість підготовки на факультеті управління галузевим регіональним розвитком менеджерів із соціальної та корпоративної відповідальності.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі запропоновано та теоретично обґрунтовано нове вирішення науково-практичного завдання з управління соціальною відповідальністю господарюючих суб'єктів нафтогазового комплексу перед місцевими громадами. Основні результати проведеного наукового дослідження дозволяють зробити такі висновки.

1. Уточнено зміст категорії “соціальна відповідальність трансрегіональних господарюючих структур” як спосіб управління бізнес-процесами на мікро-, мезо- та макрорівні, що передбачає прийняття у поточному періоді таких тактичних та стратегічних управлінських рішень, які впливають на розвиток сучасних і наступних соціальних та економічних систем, з метою створення умов для виконання довгострокових зобов’язань щодо покращення якості життя власних працівників та їх родин, сприяння сталому розвитку місцевих громад і суспільства загалом, забезпечення загального позитивного впливу на процеси суспільного розвитку. Доведено, що прикладне значення концепції сталого розвитку лежить в площині інституту соціальної відповідальності, ідеологія якої дозволяє створити такі відносини між бізнесом та суспільством, які базуватимуться на узгодженні інституційних і групових інтересів: поверненні бізнесом частини ренти від використання природних ресурсів суспільству. При цьому доведено, що соціально відповідальне ведення бізнесу дозволяє підприємницьким структурами одержувати певні конкурентні переваги: формувати позитивний імідж і репутацію підприємства, покращувати фінансові результати діяльності, підвищувати інвестиційну привабливість, мінімізувати ризики, залучати більш кваліфікованих та мотивованих працівників тощо.

2. Соціальне інвестування тісно пов’язане із концепцією соціальної відповідальності, що робить аналіз рівня соціальної відповідальності підприємств на основі індексів соціальних інвестицій достатньо обґрунтованим і правомірним. Разом з тим, під соціальними інвестиціями, які здійснюються підприємствами – відокремленими структурними підрозділами ТРГС, запропоновано розуміти фінансові активи, що виділяються централізовано головною компанією, а також матеріальні, технологічні, управлінські та інші ресурси, що спрямовуються за узгодженим рішенням керівництва підрозділів ТРГС на реалізацію соціальних програм, розроблених із врахуванням інтересів як відокремлених структурних підрозділів ТРГС, так і головної компанії, а також внутрішніх і зовнішніх заінтересованих сторін у припущенні, що в стратегічному відношенні компанія отримає певний соціальний та економічний ефект.

Запропоновано оцінку рівня соціальної відповідальності підприємств нафтогазового комплексу здійснювати на основі аналізу кількісних та якісних індексів соціальних інвестицій. Методику розрахунку часткових та інтегрального якісних індексів соціальних інвестицій вдосконалено через введення вагових коефіцієнтів, які визначаються експертним шляхом та встановлюють значимість основних напрямків соціальної відповідальності.

3. Встановлено, що особливість функціонування підприємств нафтогазового комплексу полягає в тому, що значна їх кількість діє без статусу юридичної особи та входять у склад компаній – ТРГС, діяльність яких розгортається на території двох, або більше регіонів країни при вертикально інтегрованому управлінні. Відповідно, у підприємств виникають взаємовідносини як з їхніми стейкхолдерами, так і з частиною заінтересованих осіб компанії, що при формуванні соціально відповідальної поведінки підприємств вимагає особливих підходів до управління нею із першочерговим врахуванням інтересів стейкхолдерів підприємств.

Аналіз рівня соціальної відповідальності підприємств нафтогазового комплексу виявив проблеми у сфері екологічної політики і ресурсозбереження та відповідальності перед місцевими громадами. Важливо зауважити, що й оцінки експертів щодо важливості відповідальності у цих сферах є низькими. Тому встановлено, що одним із основних завдань, яке стоїть перед власниками та топ-менеджерами трансрегіональних структур, є усвідомлення того, що ні економічне зростання ТРГС (в тому числі і нафтогазової промисловості), ні сталий розвиток території розташування їх підприємств не можливі без ефективної співпраці керівництва підприємств та громад, що знаходяться у зоні їх стратегічного господарювання.

4. Запропоновано здійснювати управління соціальною відповідальністю підприємств перед місцевими громадами на основі концептуальної схеми взаємодії територіально розосереджених підприємств, що входять у склад ТРГС, з органами державного управління, місцевого самоврядування та іншими органами, що представляють інтереси місцевих громад, і яка передбачає налагодження тісного зворотного зв'язку між ними, що реалізується через концепцію соціальної відповідальності. Саме такий підхід дозволяє досягти гармонізації інтересів тріади “компанія (ТРГС)-підприємство-місцева громада”, що сприятиме виникненню синергійного ефекту від їх діяльності та досягненню сталого розвитку.

5. Управління соціальною відповідальністю характеризується такими особливостями: етапи соціальної відповідальності, управління якими відбувається на рівні підприємства, повинні здійснюватись шляхом соціального діалогу між представниками господарюючих структур та місцевих громад; стратегічні цілі та часові горизонти розробки та реалізації проектів та програм соціальної відповідальності підприємств нафтогазового комплексу доцільно узгоджувати із стратегічними напрямками розвитку місцевих громад; є необхідним обґрунтування поточних цілей з використанням проектного підходу, що передбачає планування частки ресурсів підприємства, які необхідні для реалізації проекту, дотримання термінів здійснення, виконавців проекту і формування системи базових індикаторів для моніторингу і відповідальних за контроль над виконанням проектів чи програм. Виходячи з особливостей діяльності підприємств нафтогазового комплексу, встановлено, що реалізація соціальної відповідальності не може відбуватись в рамках основних напрямків їх функціонування. Тому пошук спільних цілей необхідно зосередити у площині стратегічних цілей розвитку місцевих громад, на території яких вони функціонують.

6. Встановлено, що ефективність реалізації стратегії соціальної відповідальності значною мірою залежить від таких умов:

- формування нефінансового звіту за міжнародним стандартом GRI, показники якого повинні характеризувати результативність у сфері економічної, екологічної та соціальної діяльності підприємства із врахуванням етапу розвитку моделі соціальної відповідальності. Важливо, щоб розкриття зазначеної інформації було спрямовано першочергово на інтереси стейкхолдерів підприємства;

- менеджери та виконавці, які розробляють та реалізують стратегію соціальної відповідальності на підприємстві, повинні володіти відповідними знаннями та

навіками. Для їх набуття необхідною є підготовка бакалаврів та магістрів за спеціалізацією “Менеджер (управитель) із соціальної та корпоративної відповідальності”, а також при проведенні курсів підвищення кваліфікації у програму для відповідних фахівців доцільним є введення курсу “Соціальна відповідальність”.

На прикладі підприємств нафтогазового комплексу продемонстровано практичне застосування системи управління соціальною відповідальністю, що дозволило досягти гармонізації інтересів та повинно у майбутньому забезпечити отримання і закріплення довгострокового соціального та економічного ефекту.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у наукових фахових виданнях

1. Мацьків Р.Т. Трансрегіональні корпоративні структури і регіональна економіка: умови ефективної взаємодії та співпраці / М.В. Палійчук, В.В. Шкварилук, В.В. Попович, Р.Т. Мацьків // Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. – Івано-Франківськ, 2009. – № 2(20). – С. 5-11. [*Особистий внесок здобувача*: запропоновано визначення ТРГС та їх класифікацію. Розроблено рекомендації щодо створення умов для ефективної співпраці відокремлених структурних підрозділів ТРГС та органів місцевого самоврядування громад].

2. Мацьків Р.Т. Реалізація концепції соціальної відповідальності бізнесу – головна передумова сталого розвитку / Р.Т. Мацьків // Моделювання регіональної економіки. Збірник наукових праць. – Івано-Франківськ: Плай, 2009. – № 2(14). – С. 130-140.

3. Мацьків Р.Т. Підходи до оцінки рівня соціальної відповідальності підприємств нафтогазового комплексу / В.П. Петренко, Р.Т. Мацьків // Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. – Івано-Франківськ, 2010. – № 4(26). – С. 125-131. [*Особистий внесок здобувача*: удосконалена методика визначення рівня соціальної відповідальності підприємств нафтогазового комплексу].

4. Мацьків Р.Т. Ідентифікація шляхів підвищення ефективності взаємодії керівництва структурних складових трансрегіональних суб'єктів господарювання з органами управління місцевих громад / Р.Т. Мацьків // Вісник Хмельницького національного університету. – Хмельницький, 2010 – №3, Т.1 (151). – С. 124-127.

5. Мацьків Р.Т. Соціальні інвестиції як інструмент реалізації корпоративної соціальної відповідальності / Р.Т. Мацьків // Вчені записки університету “Крок” / Ун-т економіки та права “Крок”. – Вип.1 (1997). – Вип. 26: у 2-х т. – К., 2011. – Т. 1. Соціальна корпоративна відповідальність бізнесу й освіти перед суспільством. – С. 89-95.

Публікації в інших наукових виданнях

6. Мацьків Р.Т. До ідентифікації потенційних джерел фінансування стратегічно соціально-економічного розвитку сільських громад / Р.Т. Мацьків // Збірник тез доповідей всеукраїнської науково-практичної конференції “Теорія і практика стратегічного управління розвитком регіональних суспільних систем”. – Івано-Франківськ. – 2007. – С. 81-83.

7. Мацьків Р.Т. До питання ідентифікації можливих джерел фінансування економічного і соціального розвитку сільських громад Івано-Франківщини /

Р.Т. Мацьків // Наукові вісті. – Івано-Франківськ: Інститут менеджменту та економіки “Галицька академія”. – 2007. - №2(12) – С.153-157.

8. Мацьків Р.Т. Іноземний досвід у фінансуванні стратегічних програм сільських громад / Р.Т. Мацьків // Соціально-економічні, політичні та культурні оцінки і прогнози на рубежі двох тисячоліть: Тези доповідей VI Міжнародної науково-теоретичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених. – Тернопіль, 2008. – С. 307-309.

9. Мацьків Р.Т. Про вплив трансрегіональних структур на функціонування сільських громад / Р.Т. Мацьків // Міжнародний бізнес та менеджмент: проблеми та перспективи в умовах глобалізації / Матеріали міжнародної науково-практичної конференції “Міжнародний бізнес та менеджмент: проблеми та перспективи в умовах глобалізації”, 22-24 жовтня 2008 р. – Тернопіль: Економічна думка, 2008. – С. 312-314.

10. Мацьків Р.Т. Про можливості впровадження в Україні іноземного досвіду адміністративно-територіального реформування / Р.Т. Мацьків // Розвиток наукових досліджень' 2008: Матеріали четвертої міжнародної науково-практичної конференції, Полтава, 24-26 листопада 2008. – Т.14, С. 28-31.

11. Мацьків Р.Т. Стратегічні напрями забезпечення фінансовими ресурсами розвитку сільських громад регіону / Р.Т. Мацьків // Збірник тез доповідей всеукраїнської науково-практичної конференції “Теорія і практика стратегічного управління розвитком регіональних суспільних систем”. – Яремче. – 2009. – С. 55-57.

12. Мацьків Р.Т. Сутність соціальних інвестицій, як інструмента реалізації стратегії корпоративної соціальної відповідальності / Р.Т. Мацьків // Збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції “Економіка і управління в умовах глобалізації”. – Донецьк. – 1 грудня 2010 – С. 194-197.

13. Мацьків Р.Т. Про доцільність змін у взаємостосунках між органами державного управління, місцевого самоврядування та трансрегіональними господарюючими структурами нафтогазового комплексу / Р.Т. Мацьків // Науковий вісник ІФНТУНГ. Серія: економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості. – Івано-Франківськ, 2010. – №1 (1). – С. 33-40.

14. Мацьків Р.Т. Галузевий стандарт з регулювання регіональної соціальної політики – передумова ефективного управління соціальними інвестиціями НАК “Нафтогаз України”/ Р.Т. Мацьків // Науковий вісник ІФНТУНГ. Серія: економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості. – Івано-Франківськ, 2010. - №2 (2). – С. 63-67.

АНОТАЦІЯ

Мацьків Р. Т. Управління соціальною відповідальністю підприємств нафтогазового комплексу. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (нафтова та газова промисловість). – Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Івано-Франківськ, 2011.

Дисертаційна робота присвячена розробці теоретико-методичних і прикладних засад управління соціальною відповідальністю підприємств нафтогазового комплексу.

У роботі здійснено аналіз суті та принципів концепції соціальної відповідальності, на основі якого встановлено особливості її реалізації нафтогазовими підприємствами – відокремленими структурними підрозділами ТРГС. Доведено взаємозалежність соціально відповідальної поведінки окремих підприємств і організації та умов сталого розвитку регіонів і країни загалом.

Проаналізовано соціально-економічну діяльність нафтогазових підприємств. Вдосконалено методика оцінки рівня соціальної відповідальності підприємств. Проведено оцінку рівня соціальної відповідальності підприємств нафтогазового комплексу, що дозволило встановити проблеми у її реалізації. Доведено доцільність соціальних інвестицій як сучасної форми соціальної відповідальності.

Встановлено умови взаємодії підприємств – відокремлених структурних підрозділів ТРГС з головною компанією та органами державного управління і місцевого самоврядування. Вдосконалено механізм управління соціальною відповідальністю нафтогазових підприємств перед місцевими громадами. Розроблено рекомендації щодо використання інструментарію нефінансової звітності підприємств.

Ключові слова: соціальна відповідальність відокремлених структурних підрозділів трансрегіональних господарюючих структур, гармонізація інтересів, соціальні інвестиції, соціальний діалог, місцеві громади, нефінансова звітність.

АННОТАЦИЯ

Мацкив Р. Т. Управление социальной ответственностью предприятий нефтегазового комплекса. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (нефтяная и газовая промышленность). – Ивано-Франковский национальный технический университет нефти и газа, Ивано-Франковск, 2011.

Диссертация посвящена разработке теоретико-методических и практических основ управления социальной ответственностью (СО) предприятий нефтегазового комплекса.

В работе осуществлен анализ сущности и принципов концепции СО, на основе которого установлены особенности ее реализации нефтегазовыми предприятиями – обособленными структурными подразделениями трансрегиональных хозяйствующих структур (ТРХС). Предложена классификация характерных признаков, присущих различным формам социальной ответственности. Проведен анализ и систематизация стимулов и препятствий в осуществлении концепции СО, а также сформулированы основные методические рекомендации по управлению СО предприятий. Доказана взаимозависимость социально ответственного поведения отдельных предприятий и организаций, условий устойчивого развития регионов и страны в целом.

В диссертационном исследовании проанализирована социально-экономическая деятельность нефтегазовых предприятий. Усовершенствован метод определения уровня СО предприятий, базирующийся на расчете количественных показателей, а также частичных и интегрального качественных индексов СО. Качественные показатели определяются с учетом значимости отдельных признаков СО деятельности хозяйствующего субъекта. Проведена оценка уровня СО предприятий нефтегазового

комплекса, что позволило установить проблемы в ее реализации в области экологической политики и ресурсосбережения, ответственности перед местными сообществами. Доказана целесообразность выполнения социальных инвестиций, как современной формы СО.

Разработана система управления СО нефтегазовых предприятий перед местными сообществами, особенность которой состоит в том, что она основывается на таких условиях взаимодействия триады “компания (ТРХС)-предприятие-местное сообщество”, которая разрешает достичь гармонизации интересов всех вышеупомянутых сторон. Усовершенствован механизм управления СО нефтегазовых предприятий перед местными сообществами, а также определены особенности организации этого процесса. Разработаны рекомендации по формированию и реализации инструментария нефинансовой отчетности предприятий.

Ключевые слова: социальная ответственность структурных подразделений трансрегиональных хозяйствующих структур, гармонизация интересов, социальные инвестиции, социальный диалог, местные сообщества, нефинансовая отчетность.

ANNOTATION

R.T. Matskiv. Social Responsibility Management at Enterprises of Oil and Gas Industry. – Manuscript.

Thesis for the Candidate of Economics degree in Economics and Enterprise Management (Oil and Gas Industry) (Specialty 08.00.04). – Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ivano-Frankivsk, 2011.

The thesis aims at developing the theoretical-methodological and applied principles of social responsibility management at enterprises of oil and gas industry.

It analyzes the essence and principles of the concept of social responsibility and identifies on the basis of such analysis the peculiarities of its implementation by oil and gas enterprises – separate organization departments of transregional economic entities (TREE). The author provides evidence of interdependence between a socially responsible behavior of single enterprises and organizations and the conditions of sustainable development of regions and the country as a whole.

The thesis analyzes the socioeconomic activities of oil and gas enterprises. It provides improved methods of assessing an enterprise’s social responsibility level. The author has assessed the social responsibility level of oil and gas enterprises, which has enabled identifying problems in its implementation. Social investments have been proved expedient as a modern form of social responsibility.

The thesis also identifies the conditions of interaction of enterprises that are separate organization departments of TREES with the principal company and national and local authorities. The author has developed an improved mechanism of managing oil and gas enterprises’ responsibility to local communities as well as recommendations as to the development and implementation of non-financial reporting tools of enterprises in relation to their stakeholders.

Key words: social responsibility of separate organization departments of transregional economic entities, harmonization of interests, social investments, social dialogue, local communities, non-financial reporting.